

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЗВО «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА
ЗОЛОТОУСТОГО»**

Факультет гуманітарних наук

Кафедра богослов'я

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПАТРОЛОГІЯ І ПАТРИСТИКА

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні кафедри богослов'я,
Протокол № 2 від 13 вересня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Програмні компетентності
5. Програмні результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Патрологія і патристика</i>
Викладач (-і)	Козінчук Віталій Романович – кандидат наук з богослов'я, доцент, доцент кафедри богослов'я
Контактний телефон Викладача	+38-0342-72-47-30 (роб.)
Е-mail викладача	kozinchuk.v@ifaz.edu.ua
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки 2.1 Блок обов'язкових дисциплін
Обсяг дисципліни	180 год., 6 кредитів ECTS.
Посилання на сайт дистанційного навчання	ifaz.edu.ua/novyny/967-sylabusy-kb-bak.html
Консультації	вівторок, о 15.40-17.00 год
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «<i>Патрологія і патристика</i>» (код дисципліни за ОПП 2022 р. – ППО-21) належить до блоку обов'язкових предметів циклу професійної підготовки бакалаврів зі спеціальності 041 – Богослов'я та містить чіткий алгоритм поєднання лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів – для здобуття теоретичних знань студентів про тематичний та ідейно-концептуальний репертуар святоотцівської традиції, основні етапи формування патристичної думки, семантику важливих філософських та теологічних термінів епохи раннього середньовіччя; основні положення патристичного богослов'я і його загальноцерковні та суспільні наслідки; роль патрології і патристики у розв'язанні церковних і богословських проблем сучасності.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни «<i>Патрологія і патристика</i>» є ознайомлення студентів з важливими проблемами святоотцівської традиції, засвоєння основних положень патристичного богослов'я.</p> <p>Завданням патрології є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення студентів з важливими проблемами, поставленими у творах святих отців та вчителів церкви; • розкрити значимість святих отців та вчителів церкви в контексті християнської традиції і в перспективі функціонування багатьох філософсько-богословських установок і парадигм середньовіччя та Нового Часу. • наукове вивчення творів церковних письменників за змістом і літературною формою; • характеристика творів християнської писемності за специфічним богословським змістом, з точки зору їх богословської значимості; • вивчення церковної писемності як складової літературної пам'ятки, що підлягає звичайним принципам історично-літературного вивчення; • визначення обсягу досліджуваної літератури, часу її виникнення; • встановлення автентичності творів і правильність тексту, який дійшов до наших часів. <p>Вивчення дисципліни «Патрологія і патристика» є творче самостійне засвоєння студентами прикладних питань з навчального курсу. Під час виконання семінарських завдань студенти повинні продемонструвати знання найважливіших засад, фактів, патристичної традиції і позиції у світовому християнстві.</p> <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких компетентностей:</p> <p>знати:</p>	

- тематичний та ідейно-концептуальний репертуар святоотцівської традиції, основні етапи формування патристичної думки, семантику важливих філософських та теологічних термінів епохи раннього середньовіччя;
- основні відомості про походження, історичний розвиток та патристичні особливості чинних традицій Церкви;
- матеріал, пов'язаний зі змістом та функціонуванням патристичного богослов'я;
- функції та зміст патристичного богослов'я в християнській релігійно-культурній діяльності;
- роль і особливості складових патрології і патристики в українському християнстві;
- критичний аналіз існуючої патристичної традиції;
- основні положення патристичного богослов'я і його загальноцерковні та суспільні наслідки;
- роль патрології і патристики у розв'язанні церковних і богословських проблем сучасності.

вміти:

- застосувати знання патристичного богослов'я у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- орієнтуватись у джерелах та важливих коментаріях епохи патристики;
- мати уявлення про основні тріадологічні та христологічні дискусії і про боротьбу шкіл та ідей в контексті формування християнського віровчення;
- володіти патрологічним інструментом для розпізнавання особливостей і форм діяльності Церкви;
- орієнтуватися у патристичних та патрологічних аспектах Церкви;
- розпізнавати значення і місце патристичного богослов'я в сучасному міжконфесійному екуменічному діалозі, зокрема в Україні, для його поглиблення між основними українськими християнськими конфесіями;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про патристичне богослов'я Церкви;
- застосовувати набуті практичні знання у практичній діяльності, враховуючи конфесійні особливості сучасної України;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про зміст та сутнісне наповнення патристичного богослов'я.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення дисципліни **«Патрологія і патристика»**:

- Здатність до критичного розуміння сучасної патрологічної проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними патристичними моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

4. Програмні компетентності

У результаті вивчення дисципліни «*Патрологія і патристика*» студент повинен отримати:

інтегральні компетентності:

ПК-1 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі богослов'я;

загальні компетентності:

ЗК-5 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК-8 Здатність працювати автономно;

фахові компетентності:

ФК-1 Здатність критично усвідомлювати історичну, культурну та соціальну значущість богословських традицій;

ФК-2 Здатність здійснювати аналіз текстів Святого Письма, священних текстів та богословської літератури із застосуванням методів богослов'я та інших наук;

ФК-6 Здатність критично усвідомлювати безперервність процесу богословських студій;

ФК-8 Здатність до письмового та усного викладу богословських суджень;

ФК-11 Здатність розпочинати і проводити діалог із виразниками різних богословських традицій та представниками суспільства;

ФК-13 Здатність проводити консультативну і експертно-аналітичну діяльність в галузі богослов'я.

5. Програмні результати навчання

У результаті вивчення дисципліни «*Патрологія і патристика*» студент повинен отримати:

ПРН-7 Аналізувати історію виникнення, основні етапи формування, структуру та принципи тлумачення Святого Письма та інших священних текстів в історичному, соціальному, філологічному, канонічному і культурному контекстах

ПРН-8 Розуміти взаємозв'язки богословських традицій та їх роль в історичному і сучасному контексті

ПРН-9 Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій

ПРН10 Аналізувати першоджерела та наукові праці, визначальні для оформлення богословських традицій

ПРН18 Застосовувати знання та уявлення про основні етапи становлення і розвитку християнства у світі та в Україні, богословську думку, еклезіологічні концепції та гуманістичні погляди видатних мислителів та церковних лідерів

ПРН20 Визначати взаємозв'язки між різними богословськими дисциплінами та застосовувати набуті знання і вміння у процесі формулювання способів вирішення богословських питань

6. Організація навчання курсу

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин: 3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 180 год. / 6 кредитів ЄКТС
Лекції	3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 60 год.
семінарські заняття / практичні / лабораторні	3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 30 год.
індивідуальна робота	3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 5 год.
самостійна робота	3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 85 год.

<i>Ознаки навчальної дисципліни</i>			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий/ Вибірковий
3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому) – 5, 6	041 Богослов'я	3 курс (2022, 2021, 2020, 2019 років прийому)	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки
<i>Тематика навчальної дисципліни</i>			
Тема			Кількість годин
			Лекції
			Практ. заняття
			Індивід. / Самост. робота
<i>III курс, 5 семестр</i>			
Змістовий модуль 1. Вступ. Генеза християнського богослов'я у донікейську добу			
Тема 1. Вступ до курсу «Патрологія і патристика». Предмет та завдання курсу. Методологія вивчення патристики. Концептуальні підходи до вивчення патристики. Головні джерела патристики. Становлення патрології як окремої наукової дисципліни.			4
Тема 2. Особливості патристичної літератури донікейського періоду. Поняття про мужів апостольських і їх творіння. Апостольський Символ віри. Дідахе (Навчання 12 апостолів). Апостольські отці. Климент Римський. Догматичний зміст послань Ігнатія Антіохійського (Богоносця). Полікарп Смирнський. Пастир Єрма. Послання Псевдо-Варнави.			4
Тема 3. Апологетика. Апології: причини їх появи, загальна характеристика. Грецькі апологети (Арістид, невідомий автор послання до Діогнета, Юстин, Афінагор, Феофіл, Мелітон); ідейний потенціал їх творів. Сирійські апологети (Татіан, Псевдо-Мелітон, Афраат). Літературна творчість Квінта Тертулліана та місце в ній апологетики. Особливості апологетики Квінта Тертулліана. Характеристика творів латинських апологетів Мінуція Фелікса, Арнобія і Лактанція. Отці апологети: історично-культурологічні обставини. Юстин Мученик (Філософ). Атенагор Атенський. Теофіл Антіохійський. Татіан Сирієць. Мелітон з Сарду.			6
Тема 4. Церковно-полемічна писемність отців церкви II – V століть. Причини появи церковно-полемічної літератури та особливості її поширення. Іринеї Ліонський як ересіолог, особливості його критики гностицизму. Своєрідність полеміки Іполита Римського, аналіз його твору «Філософумена». Вардесан і його полемічний твір «Діалог про долю». Церковно-полемічна діяльність Кипріяна Карфагенського, основні ідеї його твору «Про єдність церкви». Загальна характеристика полемічних праць Євсевія Кесарійського, Єпіфанія Кіпрського, Феодорита Кіпрського.			8

Тема 5. Александрійська богословська школа. Характеристика олександрійської богословської школи. Особливості її функціонування. Вчення Климента Олександрійського про віру і гнозис. Вчення Климента Олександрійського про мораль. Оріген як дидакалос Олександрійської школи.	4	2	1 / 6
Тема 6. Оріген та орігенізм в духовній історії людства. Оріген як богослов та філософ: ідейний потенціал його основних творів. Апологетика Орігена. Вчення Орігена про Бога та його іпостасі. Вчення Орігена про світи, їх множинність та апокатастазис. Екзегетика Орігена. Доля філософських та богословських ідей Орігена. Його прихильники та опоненти.	4	2	- / 6
Всього за 5 семестр	30	15	2 / 43
<i>III курс, 6 семестр</i>			
Змістовий модуль 2. Класична та пізня патристика			
Тема 7. Богослови новоалександрійської та антиохійської шкіл: питання тріадології, екзегетики, сакраментології. Загальна характеристика новоалександрійського та антиохійського напрямів богословствування. Початок тринітарних суперечок. Вчення Арія та його доля. Рішення I Вселенського собору. Тринітарне вчення Афанасія Олександрійського. Іоанн Златоуст та його екзегетичні студії. Кирило Єрусалимський як катехизатор. Творчість Дідіма Сліпця та особливості його богослов'я.	2	1	1 / 4
Тема 8. Богослови новоалександрійської та антиохійської шкіл: христологічні дискусії. Христологічна доктрина Аполлінарія Лаодикійського. Христологія Кирила Олександрійського. Христологія Феодорита Кирського. Христологічна доктрина Несторія та несторіанство у світі сирійського християнства. Рішення IV Вселенського собору. Халкидонський орос. Виникнення монофізитства, його сутність та особливості поширення.	4	1	- / 4
Тема 9. Каппадокійський синтез. Значення богословського доробку отців-каппадокійців у перспективі формування східнохристиянської традиції. Василій Великий, його церковна діяльність та творіння. Питання догматики у творчості Василя Великого. Космологічна концепція Василя Великого. Творчий здобуток Григорія Назіанзіна. Особливості його богословських поглядів. Філософські інтенції у творчості Григорія Нисського. Виразний платонізм його вчення. Антропологія Григорія Нисського.	4	1	1 / 4

<p>Тема 10. Богослови едеської та нісібінської шкіл. Особливості богословствування у школах Едеси та Нісібіна. Мар Афрем (Єфрем Сирін) та його екзегетика. Наставники Нісібінської школи: Хенана Адіабенський, Іва Едеський, Бар Саума, Раввула. Гомілетика Мар Нарся. Христологічні суперечки в сирійських школах.</p>	2	1	- / 3
<p>Тема 11. Латинські отці церкви IV століття. Розвиток латинської патристики в IV столітті. Богословський доробок Іларія Піктавійського. Вчення Амвросія Медіоланського про християнську мораль. Екзегетика Ієроніма Стрідонського.</p>	4	1	- / 3
<p>Тема 12. Теологія і філософія Августина Аврелія. Основні етапи духовної еволюції Августина. Тринітарна проблема у викладі Августина. Вчення Августина про благодать Божу та людську волю. Релятивістська теорія часу. Екклезіологія та філософія історії Августина. Проблема теодицеї у викладі Августина.</p>	4	1	- / 3
<p>Тема 13. Ареопагітики. Поняття про корпус ареопагітик. Проблема їх авторства. Вчення про богопізнання: апофатика та катафатика. Вчення Псевдо-Діонісія про небесну і земну ієрархію. Значення корпусу ареопагітик для подальшого розвитку богословської і філософської думки.</p>	2	1	- / 3
<p>Тема 14. Східнохристиянські отці церкви епохи пізньої патристики. Особливості розвитку пізнього етапу патристики на Сході. Богословський доробок Леонтія Візантійського. Вчення про молитву Євагрія Понтійського. Містика Макарія Єгипетського. Догматика і містика у творчості Максима Сповідника. Питання аскетичності і догматики у творчості Ісаака Сирина. Загальна характеристика догматичної системи Іоана Дамаскіна. Полеміка Іоана Дамаскіна з іконоборцями, його аргументи на користь іконошанувальників.</p>	4	1	- / 3
<p>Тема 15. Латинські отці церкви періоду пізньої патристики. Особливості розгортання пізнього етапу патристики на Заході. Богословський доробок папи Лева Великого. Догматика «Флавіанського трактату». Творчий здобуток папи Григорія I Двоєслова. Ісідор Севільський як каталогізатор. Беда Достопштивий: крок до схоластики.</p>	4	1	1 / 3
Всього за 6 семестр	30	15	3 / 42
Разом курс:	60	30	5 / 85

7. Система оцінювання курсу

У процесі вивчення дисципліни «*Патрологія і патристика*» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне тестування та опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- оцінювання виконання творчого індивідуального завдання;
- ректорська контрольна робота;
- підсумковий екзамен.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з навчальної дисципліни «*Патрологія і патристика*» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота						Творче завдання	Сума на залік
Змістовий модуль №1							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
10	10	10	10	10	10		

T1, T2, ... T6 – теми.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота									Контрольний тест	Підсумковий екзамен	Сума на залік
Змістовий модуль №2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	15	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2, ... T9 – теми.

Шкала оцінювання:

За шкалою академії № 1	За шкалою академії № 2	За національною шкалою	За шкалою ECTS
9-10	90-100	Відмінно	A (відмінно)
8	85-89	Добре	B (дуже добре)
	75-84		C (добре)
7	65-74	Задовільно	D (задовільно)
6	60-64		E (достатньо)
3-5	35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-2	1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

8. Політика курсу

Політика щодо відвідування. Особиста присутність студента на лекціях та практичних заняттях у процесі вивчення дисципліни «*Патрологія і патристика*» є обов'язковим компонентом оцінювання. Усі пропущені лекції та практичні (із занесенням у журнал відвідування студентів відмітки «н») необхідно здобувачам освіти відпрацювати, відповідно до правил навчального процесу в Академії. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба,

відрядження, чи стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

9. Рекомендована література з дисципліни «Патрологія і патристика»

Основна література

1. Вилкен Р. Л. У пошуках обличчя Божого: Введення у богослов'я ранньої Церкви / пер. з англ., наук. ред. Т. Тимо (Витоки християнства, 2: Дослідження, 1), Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015, 320 с.
2. Катехизм Католицької Церкви. Компендіум. Львів : Свічадо, 2020. 208 с.
3. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – Наша Пасха. Львів : Свічадо, 2011. 336 с.
4. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. Львів : Свічадо, 2004. 472 с.
5. Лаба В., о. Патрологія. Життя, писма і вчення отців церкви. Рим, 1974. 552 с. <https://diasporiana.org.ua/religiya/8624-laba-v-o-patrologiya-zhittya-pisma-i-vchennya-otstv-tserkvi/>.
6. Лаба В., о. Патрологія: життя, письма і вчення Отців Церкви. Львів: Свічадо, 1998. 552 с.
7. Луцик І. Я. Життя Святих. Львів: Свічадо, 2011. 800 с.
8. Ми йдемо з Христом. Катехизм для молоді. Львів : Свічадо, 2021. 228 с.
9. Отці Церкви про багатство і бідність / ред. Марія Горяча (Витоки християнства, 4: Джерела, 2), Львів: Видавництво Українського католицького університету 2018, 360 с.
10. Падовезе Л. Вступ до патристичного богослов'я. Львів: Свічадо, 2001. 184 с.
11. Патрологія / Київська православна богословська академія Української Православної Церкви Київського Патріархату; упор. протоієрей Петро Зинич. – К. : [Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату], 2013. 639 с.
12. Ранні Отці Церкви: Антологія / ред. Марія Горяча (Витоки християнства, 1: Джерела, 1), Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015, 512 с.
13. Шпідлік Т., Гаргано І. Духовність грецьких і східних отців. Львів: Свічадо, 2006. 144 с.
14. Фірігос А. Вступ до історії патристичної та візантійської філософії (від початків християнства до іконоборства) / перекл. Степан Угрин, наук. ред. Марія Горяча. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2017. 280 с.
15. [Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane. A-E \(Grandi opere\) / Istituto patristico Augustinianum \(editor\). Marietti, 2006.](#)
16. [Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane. F-O \(Grandi opere\) / Istituto patristico Augustinianum \(editor\). Marietti, 2007.](#)
17. [Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane. P-Z \(Grandi opere\) / Istituto patristico Augustinianum \(editor\). Marietti, 2008.](#)

Додаткова література

1. Августин святий. Сповідь. Львів: Свічадо, 2014.

2. Гофман Й. Історія ранньої Церкви: найважливіші аспекти / перекл. з нім. Олега Конкевича за ред. Олександра Петринка і Андрія Михалейка. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2019, 244 с.
3. Клеман О. Джерела ранньохристиянської містики: тексти і коментарі / перекл. з франц., гр. і лат. Олексій Панич; наук. ред. Марія Горяча (Витоки християнства, 6: Дослідження, 4). Львів: Український католицький університет 2020. 404 с.
4. Оріген. Про молитву. Львів: Свічадо, 2012.
5. [Fr. Tadros Y. Malaty. Lectures in Patrology. Coptic Theological College, 1993.](#)
6. [Johannes Quasten. Patrology, Volume 1: The Beginnings of Patristic Literature. Ave Maria Press, 1983.](#)
7. [Johannes Quasten. Patrology, Vol. 2: The Ante-Nicene Literature After Irenaeus. Christian Classics, 1983.](#)
8. [Johannes Quasten. Patrology, Vol. 3 - The Golden Age of Greek Patristic Literature. Christian Classics, 1983.](#)
9. [Angelo Di Berardino, Thomas C. Oden, Joel C. Elowsky, James Hoover. Encyclopedia of Ancient Christianity. IVP Academic, 2014.](#)

Козінчук Віталій Романович,
кандидат наук з богослов'я, доцент,
доцент кафедри богослов'я